

Eduskunnan valtionvarainvaliokunta
Hallinto- ja turvallisuusjaostolle

24.10.2023

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023)

Teema: PL 24 Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2024 kansainvälisen kehitysyhteistyön osalta.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punainen Risti kuuluu Suomen suurimpiin humanitaarista apua antaviin ja kehitysyhteistyötä tekeviin järjestöihin.

Vuonna 2023 humanitaarisen avun tarve on noussut historiallisen suureksi nopeasti: jo 30 prosenttia edellisvuodesta. YK:n mukaan yli 360 miljoonaa ihmistä on avun tarpeessa samalla kun kansainvälisen yhteisön rahoittamat toimet riittävät kattamaan vain noin viidesosan tarpeista. Taustalla ovat useat merkittävät konfliktit, lisääntyneet sään ääri-ilmiöt, kustannusten nousu sekä ruoka- ja talouskriisit.

Kaikkialla maailmassa katastrofeihin varautumiseen ja vastaamiseen tarvitaan aktiivisia paikallistoimijoita sekä yhteistyötä ja luottamusta yhteiskuntien eri toimijoiden välillä. Tämä edellyttää pitkäjänteistä kapasiteetin vahvistamista, kehittämistyötä ja tukea kansalaisyhteiskunnan sekä hallinnon eri tasojen yhteistyön ja vetovastuun vahvistumiseksi. Etukäteen laaditut suunnitelmat varautumiseksi, ennakoivan toiminnan sekä kriisivasteen mahdollistamiseksi ovat avainasemassa, kun toimintaa tarvitaan koordinoitusti yhteisötason vapaaehtoisista valtionhallinnon huipulle asti.

1. Humanitaarisen avun rahoitus

Humanitaarisen avun määrärahan 9 miljoonan euron lasku 83 miljoonaan euroon ei vastaa historiallista humanitaarista tilannetta maailmassa. Suomen on tärkeä jatkaa riittävää humanitaarista rahoitusta ja puolustaa humanitaarisen avun riippumattomuutta ja tarveperustaisuutta kaikissa tilanteissa.

Koska humanitaariset tarpeet ovat joka vuosi olleet kehitysyhteistyön momentin käyttösuunnitelmaa suuremmat, rahoituksen vajetta on paikattu vuosittain lisämäärärahapyyntöjen avulla. Tämä ei ole kuitenkaan optimaalinen ratkaisu humanitaarisen avun rahoituksen ennakoinnin ja pitkäjänteisyyden näkökulmasta. **Suomen Punainen Risti esittää, että vuoden 2024 talousarviossa kohdennettaisiin humanitaariseen apuun vuoden 2023 toteutuneita myöntöjä vastaava summa eli yhteensä 130 miljoonaa euroa.**

Hallituksen luoma uusi budjettilinja Ukrainan tuelle sisältää myös Ukrainan kriisistä kärsivien humanitaarisen avun. **Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että Suomi edistää kansainvälisen yhteisön sitoutumista Ukrainan kriisistä kärsivien pitkäkestoiseen humanitaariseen apuun, jälleenrakennukseen sekä esimerkiksi terveydenhuollon tukemiseen erityisesti paikallisia voimavaroja vahvistamalla.** Erillinen budjettilinja mahdollistaa Ukrainan tukemisen ilman, että siihen tehdyt yksittäiset rahoituspäätökset vaikuttavat muualle varattuihin humanitaarisen avun tai kehitysyhteisyyden varoihin.

Erillinen budjettilinja Ukrainalle eriyttää kuitenkin Suomen rahoittaman humanitaarisen avun tästä lähtien kahteen eri kohtaan. Tämän vuoksi humanitaarisen avun kokonaisu seuranta on tarpeen. **Talousarvioesityksessä hallitus asettaa tavoitteeksi, että humanitaarinen apu muodostaa 16% kehitysyhteistyöstä. Tämä on tärkeä seurantamittari Suomen humanitaarisen avun kokonaistason varmistamiseksi.**

2. Kehitysyhteistyömäärärahojen taso ja kohdennus

Varsinaiseen kehitysyhteistyöhön kohdistetaan 84 miljoonan euron leikkaus verrattuna aikaisempaan. Vuoden 2024 kehitysmäärärahojen taso on talousarvioesityksessä arvioitu laskevan 0,41 % bruttokansantulosta. **Leikkaukset ja BKT:n tason laskeva suunta on Suomen globaalien sitoumusten valossa epäjohtamukainen.** Tämä ei edesauta Suomen sellaisten ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeiden tavoitteiden, kuten kestävä kehitys, vahvat ilmastotoimet tai naisten ja tyttöjen aseman edistäminen, uskottavuutta tai Suomen mahdollisuuksia vastata kasvaviin humanitaarisiin tarpeisiin ja edistää yhteiskuntien vakautta.

Suomen tulisi jatkaa rahoituksen kasvattamista ja kohdentaa sitä esimerkiksi uudenlaisiin aloitteisiin, jotka vähentävät kriisin humanitaarisia seurauksia. Näitä ovat esimerkiksi ennakkoiva humanitaarinen toiminta (anticipatory action), joka säännusteiden, paikallishallintojen ja yhteisötason etukäteissuunnittelun avulla pelastaa tehokkaasti ihmishenkiä, omaisuutta ja elinkeinoja sään ääri-ilmiöiden vaikutuksilta. Myös paikallisen kansalaisyhteiskunnan kapasiteetin ja vetovastuun vahvistaminen sekä humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön toimiva jatkumo, jolla paikallistason varautumisella kyetään turvaamaan elintärkeiden palveluiden saatavuus pitkittyneissä väkivalta- tai konfliktitilanteissa, vähentää kriisien vaikutuksia.

Suomen Punainen Risti ei tue Suomen kehitysyhteistyön ehdollistamista. Talousarvion mukaan yhteistyö ehdollistetaan "omien kansalaisten vastaanottamiselle ja kansainvälisen sääntöperusteisen järjestyksen tukemiselle" sekä kytketään Venäjän hyökkäyssodan tukemattomuuteen. Useat, mm. YK:n tekemät tutkimukset ovat todenneet, että avunantajien asettamien ehtojen merkitys on aitoa yhteistyötä tehottomampi keino saada aikaan muutoksia. **Erityisesti humanitaarisen avun osalta Suomen tulee kaikkialla puolustaa oikeutta saada puolueetonta humanitaarista apua.**

3. Ilmastorahoitus

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä varmistaa, että Suomen kansainvälinen ilmastorahoitus vastaa Suomen kansainvälisiä velvoitteita nk. lisäisestä rahoituksesta. Nyt tämä jää talousarviossa epäselväksi. Ilmastomuutoksen torjuminen, siihen sopeutumisen ja varautumisen sekä vahinkojen ja menetysten rahoittaminen ovat avainasemassa humanitaarisen tilanteen kehittymisen näkökulmasta.

Ilmastokriisin humanitaaristen vaikutusten ja niiden merkityksen kasvaessa **Suomen kannattaa ottaa aktiivinen rooli ennakkoivan toiminnan edistäjänä ja rahoittaa tätä aiempaa enemmän.**

Suomalaistoimijoilla on maailmanlaajuisesti vahva asema koko arvoketjun toteuttamisessa säähavaintojärjestelmistä yhteisötason valmiustoiminnan tukemiseen. Ketjuun kuuluu niin yksityissektorin, valtiollisten laitosten ja ministeriöiden kuin Punaisen Ristin liikkeen suomalaista sekä paikallista yhteistyötä. Uusi panostus juuri tähän työhön kytkeytyisi myös ilmastoneuvotteluihin, joissa Suomi on johtoroolissa vahinkoja ja menetyksiä koskevassa – koko neuvottelujen kannalta keskeisessä - työssä.

Talousarvioon tulisi kirjata tavoite panostaa ilmastomuutokseen sopeutumisen kohdistumiseen paikallistasolle. Nykyisin vain 7% kansainvälisestä sopeutumisrahoituksesta kohdistuu paikallistasolle, vaikka paikallistoimijoiden vetovastuu on laajasti todettu tarkoituksenmukaiseksi ja tuloksekkaaksi tavaksi toimia.

4. Vähiten kehittyneiden maiden osuus kehitysrahoituksesta

Talousarvioesityksessä ei ole eritelty vähiten kehittyneiden maiden osuutta, eikä siinä vahvisteta Agenda 2030:n mukaista 0,2 prosentin tavoitetta. Tämä on poikkeuksellista verrattuna aiempiin hallituskausiin. Virallisen kehitysyhteistyön merkitys vähiten kehittyneissä maissa on edelleen huomattava ja esimerkiksi kansainvälisessä ilmastorahoituksessa kohdentuminen ilmastomuutoksen kannalta haavoittuvimpiin maihin on täysin puutteellinen.

Suomen Punainen Risti on huolestunut vähiten kehittyneiden maiden roolin merkityksen heikentymisestä Suomen kehityspolitiikassa. Vähiten kehittyneiden maiden 0,2%:n BKTL-osuus on tärkeä indikaatio siitä, että huomio säilyy maissa, joissa kansainvälisten kehitysyhteistyövarojen merkitys on edelleen merkittävä. Suomen tulisi systemaattisesti tavoitella ja seurata tämän toteutumista. Kehitysyhteistyövarojen on tärkeä suuntautua nimenomaan haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten tueksi.

Eero Rämö

pääsihteeri